

HABIL HƏSƏNOV
ADPU-nun Azərbaycan tarixi
kafedrasının baş müəllimi
e-mail: habil_hesenov@bk.ru

XVIII ƏSRİN SONLARINDA AZƏRBAYCANIN ŞİMAL XANLIQLARI RUSIYANIN STRATEJİ MARAQLARINDA

Açar sözlər: *Qacarlar dövləti, Rusiya, Quba xanlığı, Bakı xanlığı, Lənkəran xanlığı*

Ключевые слова: *государство Гаджаров, Россия, Кубинское ханство, Бакинское ханство, Ленкоранское ханство*

Key words: *Gajars' state, Russia, Guba khanate, Baku khanate, Lankaran khanate*

XVIII əsrin sonlarında Azərbaycanda olduqca mürəkkəb sosial-iqtisadi və siyasi şərait qalmaqda davam edirdi. Ayrı-ayrı feodal hakimlərin ölkəni vahid dövlətdə birləşdirmək cəhdləri uğursuzluqla nəticələnmişdi. Torpaq və sərvətlərini artırmaq uğrunda bir-biriləri ilə daimi müharibə aparan feodal hakimlər özlərinin şəxsi mənafeələrini ümummilliyə mənafeədən üstün tuturdular. Hətta Ağa Məhəmməd şah Qacarın bu xanlıqları birləşdirmək cəhdi və V. Zubovun başçılığı altında rus ordusunun işğalçı yürüşləri belə bu hakimləri vahid dövlət yaratmaq, öz qüvvələrini birləşdirərək ölkənin ərazi bütövlüyünü qorumaq istiqamətində fəaliyyət göstərməyə məcbur edə bilməmişdi. Zubovun yürüşləri həm də ölkə iqtisadiyyatına ağır zərbə vurmuş, onun müdafiə qabiliyyətini daha da zəiflətmişdi. Bu yürüşlər son nəticədə iflasa uğrasalar da Azərbaycanın Rusiya tərəfindən işğalı təhlükəsi nəinki sovuşmamış, əksinə, daha da güclənmişdi.

Qacarlar dövləti ilə müqayisədə xeyli güclü olan Rusiya Azərbaycanda daha fəal siyasət yeridirdi. Bu dövrdə rus diplomatiyası əsas diqqəti Azərbaycanda Qacarlar dövlətinin hakimiyyətinin bərpa edilməsinə yol verməməyə, Gürcüstanın təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə və Xəzərsahili vilayətlərdə rus tacirlərinin mənafeələrinin qorunmasına yönəlmişdi. Fransa burjua inqilabına qarşı mübarizəyə böyük qüvvə ayıran Rusiya hökuməti bu məqsədlərə çatmaq üçün daha çox diplomatik vasitələrə üstünlük verirdi. Çar hökuməti bir çox hallarda özünü Azərbaycan xanlıqlarının təhlükəsizliyinin təminatçısı kimi qələmə verir, onların arasında yaranan ixtilafların həllində münsif rolunda çıxış edirdi. Ədalət naminə qeyd edək ki, bu dövrdə bir çox Azərbaycan xanları öz aralarındakı mübahisələri həll etmək üçün Rusiyaya müraciət edirdilər. Bu isə ona Azərbaycanın daxili işlərinə qarışmaq, burada öz mövqelərini möhkəmləndirmək üçün əlverişli şərait yaradırdı. Əldə olan məlumatların təhlili göstərir ki, bu dövrdə özlərinin dar feodal mənafeələrindən çıxış edən ayrı-ayrı Azərbaycan xanları Rusiyaya kömək və himayə xahişi ilə müraciət etməklə özləri üçün necə böyük təhlükə yaratdıqlarını başa düşmürdülər. Xanlar sadəlövhəsinə inanırdılar ki, Rusiyadan alınan kömək və himayə onların müstəqilliklərinə təhlükə yaratmayacaq. Çar hökuməti isə ancaq bəzi kiçik məsələlərdə güzəştə getməklə onlarda bu fikri daha da möhkəmləndirirdi.

XVIII əsrin sonlarında Bakı və Quba xanlıqları arasındakı gərgin münasibətlər və bu xanlıqlardan hər birinin daxilində hakimiyyət uğrunda gedən çəkişmələr Rusiyanın bu bölgəyə müdaxiləsi üçün əlverişli şərait yaradırdı. 1792-ci ildən Bakı xanlığında hakimiyyəti ələ keçirmiş Hüseynqulu xan uzun müddət həm qubalı Şeyxəli xanla, həm də əmisi Mirzə

Məhəmməd xanla mübarizə aparmalı olmuşdu.[1.s.175] 1797-ci ilin əvvəllərində Zubovun başçılıq etdiyi rus işğalçı ordusu Azərbaycanı tərk etdikdən sonra bu mübarizə yeni qüvvə ilə qızışdı. Tezliklə Bakı və Quba xanlıqlarında gedən proseslərə Şamaxı hakimi Mustafa xanın qoşulması vəziyyəti daha da gərginləşdirdi. Rus qoşunlarının Azərbaycanı tərk etməsindən sonra Bakı və Quba xanlıqlarında qısa müddətli ikihakimiyyətlik yarandı. Hələ 1759-cu ildən Quba xanlığının tərkibinə qatılmış Dərbənd xanlığında Fətəli xanın kiçik oğlu Həsən xanın hakimiyyəti bərqərar oldu. Şeyxəli xanın Dərbəndi yenidən Quba xanlığının tərkibinə qaytarmaq cəhdi uğursuzluqla nəticələndi. Şeyxəli xanın Bakı və Salyanı yenidən itaətə gətirmək cəhdləri də müvəffəqiyyətsizliyə duçar oldu. Şeyxəli xanın Dərbənd məsələləri ilə məşğul olmasından və Bakı xanlığının Hüseyinqulu xanla Mirzə Məhəmməd xan arasında bölüşdürülərək daha da zəifləməsindən Şamaxılı Mustafa xan istifadə etdi. O, əvvəlcə Salyanı, sonra isə Bakı xanlığını özündən asılı vəziyyətə saldı. Həmin dövrə aid mənbələrdən birinin verdiyi məlumata görə Bakı xanı hər il Şamaxı xanlığına 120 min manat həcmində xərac ödəməyi öhdəsinə götürdü.[2.s. 230]

Göründüyü kimi, XVIII əsrin sonlarında Azərbaycanın Xəzərsahili bölgələrində dərin siyasi böhran hökm sürürdü. Müasirlərdən biri yazırdı ki, «qubalılar və dərbəndlilər yaxşı hakimin olmaması və ara müharibələri nəticəsində tamamilə müflisləşmişlər» [3, s.863]. Vəziyyətdən öz gücləri ilə çıxma bilməyən Azərbaycan xanları Rusiyaya müraciət etməyə başladılar. 1798-ci ildə qubalı Şeyxəli xan öz elçisi Mədəd bəyi Rusiyaya göndərdi. Tədqiqatçı C.M. Mustafayev yazır ki, Mədəd bəy Rusiya hökuməti qarşısında aşağıdakı üç məsələni qaldırır həll etməli idi: 1.Rus ordusunun 1796-cı il yürüşü zamanı Həştərxana aparılmış Quba və Dərbənd sakinlərinin geri qaytarılmasına və xanlığa vurulmuş maddi ziyanın ödənilməsinə nail olmaq; 2.Şeyxəli xanın və onun təbəələrinin ehtiyacları üçün gömrük haqqı ödənilmədən 6 min pud dəmir tədarükünə icazə almaq; 3.Quba xanlığının Rusiyanın himayəsinə qəbul olunması üçün məsələ qaldırmaq.[4.s.105]

Şeyxəli xan birinci məsələnin həll edilməsinə daha böyük diqqət verirdi. Onun elçisinin Rusiya hökumətinə təqdim etdiyi məktubdan aydın olur ki, rus ordusunun 1796-cı il yürüşü zamanı Quba xanlığına vurulmuş ziyanın ümumi məbləği 200 min tümnədən artıq idi. Bu məbləğin xeyli hissəsini rusların özləri ilə apardıqları xristian kənz və qulluqçularının dəyəri təşkil edirdi.

Şeyxəli xanın bu məsələ ilə əlaqədar olan müraciəti Rusiyanın Xarici İşlər Kollegiyasında müzakirə edildi və faktiki olaraq onun yerinə yetirilməsindən imtina olundu. Xanlığa dəymiş maddi ziyanın əsas hissəsinin məhz Şeyxəli xanın rus ordusuna göstərdiyi müqavimət nəticəsində baş verdiyi bildirilirdi. Quba xanlığından aparılmış xristianların geri qaytarılması məsələsinə gəldikdə isə, hökumətin qərarında göstərilirdi ki, onlar Rusiyaya könüllü getmişlər və geri qayıtmağı arzulamırlar.[5.s.189-190]

Şeyxəli xanın Rusiya hökuməti qarşısında qaldırdığı ikinci məsələ—onun və təbəələrinin ehtiyacları üçün dəmir buraxılması məsələsi müsbət həll edildi. Onu da göstərmək lazımdır ki, Rusiya hökuməti bütün XVIII əsr ərzində şərq ölkələrinə, o cümlədən Azərbaycana dəmir ixracını ciddi nəzarət altında saxlayırdı. Azərbaycanın dəmirə olan tələbatının böyük hissəsinin Rusiya hesabına ödənildiyini yaxşı bilən çar hökuməti bundan siyasi məqsədlər üçün istifadə edirdi.[6.s.110] Azərbaycan xanlıqlarının Rusiya dəmirindən istifadə etməklə öz müdafiə qabiliyyətlərinin gücləndirəcəklərindən ehtiyat edən çar hökuməti 1785-ci ildə onun bölgəyə ixracını tamamilə dayandırmışdı. Yalnız müəyyən hallarda, daha doğrusu Rusiyanın siyasi maraqlarının ödənilməsi hallarda ayrı-ayrı hakimlərə dəmir buraxılmasına icazə verilirdi. Elə bu səbəbdən də, çar hökuməti Şeyxəli xanın xahişini yerinə yetirmək qərarına gəldi. I

Pavelin şəxsi göstərişinə əsasən Quba xanlığına birdəfəlik 6 min pud dəmir buraxılması haqqında qərar qəbul edildi [7, v.12].

Rusiya hökuməti Şeyxəli xanın üçüncü xahişini daha böyük həvəslə yerinə yetirirdi. I Pavelin 1799-cu il 1 sentyabr tarixli sərəncamında göstərilirdi : «BİZ Sizi və Sizin bütün vilayəti həvəslə əvvəlki təbəliyimizə və himayəmizə götürürük».

Öyrənilən dövrdə Rusiyanın Bakı xanlığı ilə münasibətləri daha mürəkkəb və gərgin xarakter daşıyırdı. Bu bir çox cəhətdən xanlığın düşdüyü ağır vəziyyətlə bağlı idi. Çox əlverişli coğrafi mövqeyə və zəngin təbii ehtiyatlara malik olan bu xanlıq uğrunda Rusiya və İranla yanaşı Quba və Şamaxı xanlıqları da mübarizə aparırdılar. Bakı hakimi öz müstəqilliyi üçün Qacarlar dövlətinin yaratdığı təhlükənin aradan qaldırılmasına nail olsa da, bunu digər qüvələr haqqında söyləmək olmaz. Yuxarıda göstəriləyi kimi, bakılı Hüseynqulu xan hər il öz gəlirinin xeyli hissəsini Şamaxı xanlığına verməyə məcbur olmuşdu. Rusiya hökumətinin Xəzər dənizi hövzəsində həyata keçirdiyi müstəmləkəçilik siyasəti Bakı xanlığının bu dövlətlə münasibətlərinə ciddi təsir göstərirdi.

Rus ordusunun 1796-cı il yürüşünün iflasa uğramasından sonra Rusiyanın Bakı xanlığı ilə münasibətləri açıq düşmənçilik xaraketri almağa başladı. Rusiya kimi nəhəng bir dövlətdən çəkinməyən Hüseynqulu xanın atdığı addımlar da bu məsələdə az rol oynamamışdı. Belə ki, 1797-ci ildə Azərbaycanı tərk edən rus ordusu Bakı xanlığına xeyli maddi ziyan vurmuşdu. Yüzlərlə gənc oğlan və qız əsir götürülmüş, neft anbarları yandırılmış, Bakı xanının və əyanların əmlakı müsadirə edilmişdi.[8.s.129]

Rusiya hökumətinin Azərbaycanda ticarət sahəsində yeritdiyi hegemonluq siyasəti onun Azərbaycan xanlıqları ilə, ilk növbədə isə Bakı xanlığı ilə münasibətlərinin pisləşməsində az rol oynamamışdı. Bu dövrdə Rusiya–Azərbaycan ticarətinin qeyri-bərabər xarakter daşması özünü tam aydınlığı ilə göstərirdi. Ölkədə vahid mərkəzləşmiş dövlətin olmaması Azərbaycan tacirlərini Rusiya bazarlarında tam hüquqsuz vəziyyətə salırdı. Ayrı-ayrı Azərbaycan xanlarının vəziyyəti dəyişdirmək istiqamətində atdıqları addımlar isə heç bir nəticə vermirdi. Bakı xanlığından olan tacirlərin Rusiya bazarlarında döyülməsi, öldürülməsi, mallarının müsadirə edilməsi, onlardan müəyyən olunmuş miqdardan artıq gömrük haqqı toplanılması geniş miqyas almışdı.[9.v 463-465]

Bundan fərqli olaraq, Rusiya hökuməti öz tacirlərinin Azərbaycan xanlıqlarındakı vəziyyətini ciddi nəzarət altında saxlayır, onların mənafeələrinin qorunması üçün hərbi qüvvə tətbiq etməkdən belə çəkinmirdi. Məlumdur ki, 1732-ci ildə bağlanmış Rəşt müqaviləsinə görə rus tacirləri Səfəvilər dövlətinin ərazisində gömrük haqqı ödəməkdən azad edilmişdilər. Səfəvilər dövlətinin çoxdan süqut etməsinə baxmayaraq, Rusiya Azərbaycan xanlarından bu müqavilənin şərtlərinə əməl etməyi tələb edir, özü isə hətta xanların özlərinə məxsus olan mallardan gömrük haqqının toplanılmasında heç bir güzəştə getmirdi.[10.s.199-200]

Rusiya hökumətinin yeritdiyi bu hegemonluq siyasəti Azərbaycan xanlarına, ilk növbədə isə Rusiya – Azərbaycan ticarətinin mühüm mərkəzi olan Bakı xanlığına böyük ziyan vururdu. Bu ziyanın həcmi qismən azaltmağa çalışan bakılı Hüseynqulu xan müxtəlif bəhanələrlə rus tacirlərindən və gəmi sahiblərindən pul toplamağa çalışırdı. Rus tacirlərində bununla əlaqədar yaranmış narazılıqlara isə çar hökuməti çox kəskin reaksiya verirdi. Qarşılıqlı sıxışdırmalar və ittihamlar ona gətirib çıxardı ki, Rusiya hökuməti Bakı xanlığına qarşı hərbi güc tətbiq etməyə əl atdı. Xəzər dənizindəki rus hərbi donanmasının komandanının əmrilə Bakı şəhəri top atəşinə tutuldu. Müqavimət göstərə bilməyən Hüseynqulu xan geri çəkilməyə məcbur oldu.

Rusiyanın hərbi güc tətbiq etməsi bakılı Hüseynqulu xanı kömək üçün Qacarlar dövlətinə müraciət etməyə məcbur etdi. Azərbaycan xanlarının Qacarlar dövlətinə münasibətlərini diq-

qətlə izləyən Həştərxan qubernatoru Knoring bu müraciətin nəticələri haqqında maraqlı məlumat verir. O, yazır ki, Hüseynqulu xanın Cənubi Azərbaycan tacirləri ilə davranışından narazı olan Fətəli şah ona yardım göstərməkdən imtina etdi.[11.s.262] Başqa çıxış yolu qalmayan Bakı xanı Rusiya ilə danışıqlara başlamağa məcbur oldu.

Yaranmış münaqişə ilə əlaqədar Ənzəlidən Bakıya gəlmiş rus konsulu M.Skibinevski 1800-cü il fevralın 21-də bakılı Hüseynqulu xanla danışıqlara başladı. Rusiyanın ciddi təzyiqi altında olan Bakı hakimi ona diqtə edilən şərtlərlə razılaşmağa məcbur oldu. Əldə olunmuş razılığa əsasən bütün mübahisəli məsələlər bundan sonra ancaq Rusiya qanunları əsasında həll edilməli idi. Qazanılmış bu uğurla kifayətlənməyən çar hökuməti Hüseynqulu xanı imzalanmış müqaviləni daha yuxarı dairələrdə təsdiq edirmək üçün addımlar atmağa vadar etdi. Həmin ilin yazında Bakı xanının Peterburqa gələn elçisi Mirzə Hadi bəy danışıqlara başladı. Danışıqların əsas mövzusu Bakı xanlığının Rusiyanın himayəsi altına qəbul olunması və ticarətdə olan mübahisəli məsələlərin həll edilməsi təşkil edirdi. Əsas diqqət rus və Azərbaycan tacirlərinin qarşılıqlı şəkildə sıxışdırılmalarının qarşısının alınmasına, rus tacirlərinin gömrük haqqı ödəməsinə, rus gəmilərinin Bakı tacirləri tərəfindən icarəyə götürülməsi qaydalarının müəyyənləşdirilməsinə, rus odusunun, eləcə də tacirlərinin Bakı əhalisinə vurduqları ziyanın ödənilməsinə və s. məsələlərə yönəldilmişdi [12.s.65-66]. Qeyd etmək lazımdır ki, bu məsələnin əksəriyyətini öz xeyrinə həll edən çar hökuməti cüzi güzəştlərə getməklə Bakı xanlığını Rusiya himayəsinə keçməyə təhrik etməyə çalışdı. Bakı xanlığını öz himayəsinə götürməyi onun üçün böyük güzəşt kimi qələmə verən rus diplomatiyası bunu rəsmiləşdirmək məqsədilə tərtib edilmiş andlı öhdəliyin mətnini təsdiq etmək üçün Hüseynqulu xana göndərdi [13.s.763-767]. Lakin Hüseynqulu xan andlı öhdəliyi təsdiq etmək üçün tələsmirdi.

Bu dövrdə rus diplomatiyasının diqqət mərkəzində olan Azərbaycan xanlıqlarından biri də Lənkəran xanlığı idi. Əlverişli coğrafi mövqeyə malik olan bu xanlıqda möhkəmlənmək həm Rusiya, həm də Qacarlar dövləti üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi. Təsədüfi deyil ki, hakimiyyətini yenidən möhkəmləndirən Fətəli şah Lənkəran xanlığını «nigah diplomatiyası»nın köməyi ilə öz təsiri altına almağa cəhd göstərmiş, lakin uğursuzluğa düçar olmuşdu. Lənkəranlı Mir Mustafa xan öz hakimiyyətinin və xanlığının təhlükəsizliyinin təmin edilməsini Rusiya himayəsinə sığınmaqda görürdü. Bu isə çar hökumətinin Xəzər dənizi hövzəsində öz işğalçılıq planlarını həyata keçirməsi üçün əlverişli şərait yaradırdı. Elə bu səbəbdən də, Lənkəranlı Mir Mustafa xanın himayə üçün etdiyi xahiş Rusiyanın hakim dairələri tərəfindən böyük məmnuniyyətlə qarşılandı. I Pavel 1800-cü ildə Lənkəran xanlığının Rusiya himayəsinə qəbul edilməsinə razılığını bildirmiş və bu haqda imzaladığı fərmanı Mir Mustafa xana göndərmişdi. Lənkəran xanlığının gözlənilən Qacarlar dövləti təhlükəsindən qorunması üçün də müvafiq addımlar atılmışdı. I Pavelin 14 fevral 1800-cü il tarixli sərəncamına əsasən xanlığın yaxınlığında yerləşən Sarı adasında rus hərbi gəmisi keşik çəkməyə başlamışdı [14.s.5].

Əldə olan məlumatların təhlili göstərir ki, I Pavel özünün Qafqaz siyasətində diplomatik vasitələrə daha üstünlük verirdi. O, hər vasitə ilə bölgə hakimlərini Rusiyanın himayəsi altına keçməyə şirnikləndirirdi. Təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan və Dağıstan hakimləri rus diplomatiyasının qurduğu bu tələyə asanlıqla düşür və himayə xahişi ilə rus çarına müraciət edirdilər. Bu baxımdan, 1800-cü il daha «məhsuldar» olmuşdu. A. Bakıxanov yazır ki, həmin il dərbəndli Həsən xanın, qubalı Şeyxəli xanın, Dağıstan hakimlərindən şamxal Mehdi xanın, Usmi Rustəm xanın, Avarlı Ümmə xanın, Tabasaran qazısı Rüstəmin elçiləri Peterburqda olmuş, Rusiya himayəsinə keçməyi arzuladıqlarını bildirmişdilər. Onun verdiyi məlumatdan aydın olur ki, I Pavel bu hakimlərdən hər birinin adına xüsusi buyruq vermiş və onlara öz

aralarında ittifaq yaratmağı məsləhət görmüşdü. Şübhəsiz ki, bu ittifaqın yaradılması Qacarlar dövlətinin Cənubi Qafqaza gözlənilən hücumunun qarşısını almaq üçün nəzərdə tutulurdu.

I Pavelin hakimiyyətinin ilk günlərindən başlayaraq Azərbaycan xanlıqlarına münasibətdə yeritdiyi siyasətin mahiyyəti onun elə həmin il yanvarın 5-də Qafqazdakı rus qoşunlarının komandanı İ. Qudoviçə ünvanlanmış buyruğunda daha aydın əks olunmuşdu. Buyruqda konkret olaraq yazılırdı: «İşi o səviyyəyə çatdırmaq lazımdır ki, bizə xeyirxah münasibət bəsləyən hakimlərdən bizdən asılı olan federativ dövlət təşkil edilsin. Onların ali hökmdarı və himayədarı kimi bizim hakimiyyətimiz onlar üçün elə də ağır olmayacaq, çünki biz onlardan nə xərac, nə də digər mükəlləfiyyətlər tələb etmək niyyətində deyilik».[15.s.34] I Pavel hökumətinin Qafqaz siyasətindən bəhs edən T.T.Mustafazadə haqlı olaraq yazır ki, bu dövrdə «Rusiyaya ayrı-ayrı xanlıqlar deyil, birləşmiş Azərbaycan xanlıqlarından ibarət bir dövlət-ittifaq lazım idi, çünki belə bir ittifaqın olmaması onun öz xarici siyasətini yürütmək xəttini çətinləşdirirdi». Burada əsas məqsəd Cənubi Qafqazdakı siyasi vəziyyəti dondurulmuş halda saxlamaqdan, işğal üçün əlverişli vəziyyət yaranana qədər vaxt qazanmaqdan ibarət idi.

ƏDƏBİYYAT

- 1.Бакиханов А.А. Гюлистан-и Ирам. Баку, «Элм», Редакция, комментарии, примечания и указатели академика З.М. Бунятова. 1991, 304 с.
- 2.Ахвердов А.И. Два рапорта о Дагестанских делах. //История, география и этнография Дагестана XVIII-XIX вв. М., 1958
- 3.АКАК. Под ред Ад.Бержед.1. Тифлис, 1866, д.,863
- 4.Мустафаев Дж.М. Северные ханства Азербайджана и Россия (конец XVIII - начало XIX в). Баку, 1989,127 с.
- 5.Mustafazadə T.T. Quba xanlığı. Bakı, «Elm», 2005, 457 s
- 6.Mustafayev C. Ханлиqlar dövründə Azərbaycanca sənətkarlıq. Bakı, «Elm», 2002, 272 s.
- 7.РГАДА, ф.476, оп.1, д.738
- 8.Искендерова М. Бакинское ханство. Баку, «Чашыоглу», 1999, 212 с.
- 9.АВПРИ, ф.77, оп.6, д.473
- 10.Юзефович Т. Договоры России с Востоком, политические и торговые. СПб., 1869, 294 с.
- 11.АКАК, т.1, ч.И, Тифлис, 1867, д.262
- 12.Искендерова М. Бакинское ханство. Баку, «Чашыоглу», 1999, 212 с.
- 13.Полное собрание законов российской империи, т. XXVI,1830, №11489, с.763-767.
- 14.Астраханский порт с 1783 по 1827 год. //Морской сборник, т.5., 1851
- 15.АКАК. Под ред Ад.Бержед.1. Тифлис, 1866, д. 34

ГАБИЛЬ ГАСАНОВ

*Старший преподаватель кафедры
истории Азербайджана АГПУ*

СЕВЕРНЫЕ НАРОДЫ АЗЕРБАЙДЖАНА В СТРАТЕГИЧЕСКИХ ИНТЕРЕСАХ РОССИИ

В статье на основе документов освещены вопросы политического кризиса Прикаспийских областей, взаимоотношения России с Бакинским, Кубинским и Ленкоранскими

ханствами Азербайджана, контроль Россией положений в Азербайджане с помощью купцов, а также обращение ханов и Дагестанских правителей к России за помощью, для удержания у власти.

HABIL HASANOV
Principal teacher of Azerbaijan
History chair of ASPU

**AZERBAIJAN NORTHERN KHANATES IN THE STRATEGICAL
INTERESTS OF RUSSIA AT THE END OF XVIII CENTURY**

Political crisis at Caspian regions, the relations of Russia with Azerbaijan north khanates - Baku, Guba and Lankaran, struggle between Gajar state and Russia for hegemony in Caucasus, control of a state in Azerbaijan by Russia by means of merchants, and finally, addresses of khans who strived to protect their dominions and Daghistan sovereigns for patronage to Russia at the end of XVIII centuries were commented in the article under the documents.

Rəyçilər: t.e.d. M. Əmrahov, t.e.d.S.A.Məmmədov

ADPU Tarix fakultəsinin "Azərbaycan tarixi" kafedrasının 28.11.2012-ci il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (pr.№07).